

Journal of Research in Psychological Health
September 2023, Volume 19, Issue 3

Comparison of the effectiveness of transcranial direct current stimulation with acceptance and commitment therapy on aggression in men using methamphetamine

Fatemeh Ehsanpour¹, Fatemeh Gaemei^{2*}, Maryam Kalhornia Golkar³, Javid Peymani⁴

¹ phd.Student, Department of Psychology, UAE Branch, Islamic Azad University, Dubai, United Arab Emirates

^{2*} Associate Professor, Department of Transplantation and Disease, vice chancellor for treatment, Iran Ministry of Health and Medical Education, Tehran, Iran ghaemifa77@gmail.com

³ Assistant professor, Department of psychology, Karaj branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran

⁴ Assistant Professor, Department of Psychology, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran

Citation: Ehsanpour F, Gaemei F, Kalhornia Golkar M, Peimani J. Comparison of the effectiveness of transcranial direct current stimulation with acceptance and commitment therapy on aggression in men using methamphetamine. *Journal of Research in Psychological Health*. 2023; 19 (3):1-15 [Persian].

Article Info:

Received:

2023/09/30

Accepted:

2023/12/18

Key words

Addiction
Aggression
Acceptance and
Commitment Therapy
Transcranial Direct
Current Stimulation

Abstract

The aim of the present research was to compare the effectiveness of transcranial direct current stimulation with acceptance and commitment therapy on the aggression of men consuming methamphetamine. The study method was a quasi-experimental design with pre-test and post-test with a control group conducted on all men consuming methamphetamine visiting addiction treatment centers in district one of Tehran in 2022. Forty-five men consuming methamphetamine entered the study. The controlled study participants were selected through purposive sampling and randomly divided into two experimental groups and one control group (15 people in each group). The research tool was the Aggression Questionnaire by Eysenck and Wilson (1975), which was administered as a pre-test and post-test during the acceptance and commitment therapy protocols based on Hayes' protocol (2019) and transcranial direct current stimulation. To assess the impact of the training, post-tests were taken from both experimental and control groups. The obtained data were analyzed using SPSS.23 software and multivariate analysis of covariance. The results showed that both treatments were effective in improving the aggression of men consuming methamphetamine, and significantly, acceptance and commitment therapy had greater effectiveness compared to brain electrical stimulation in reducing aggression. Based on these findings, it can be concluded that acceptance and commitment therapy and transcranial direct current stimulation have a positive effect on reducing aggression in men consuming methamphetamine. Therefore, it can be said that these programs can be used to assist individuals consuming methamphetamine.

مقایسه اثربخشی درمان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمجمه ای با درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر پرخاشگری مردان مصرف کننده مت‌آفتامین

فاطمه احسان پور^۱، فاطمه قائمی^۲، مریم کلهرنیا گل کار^۳، جاوید پیمانی^۴

۱- دانشجوی دکتری، گروه روانشناسی، واحد امارات، دانشگاه آزاد اسلامی، دبی، امارات متحده عربی

۲- دانشجویار گروه آموزشی، پیوند و بیماری، معاونت درمان، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تهران، ایران
ghaemifa77@gmail.com

۳- استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، کرج، ایران

۴- استادیار، گروه روانشناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

تاریخ دریافت

۱۴۰۲/۰۷/۰۸

تاریخ پذیرش نهایی

۱۴۰۲/۰۹/۲۷

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، مقایسه اثربخشی درمان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمجمه ای با درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر پرخاشگری مردان مصرف کننده مت‌آفتامین بود. روش مطالعه نیمه آزمایشی با پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل بر روی کلیه مردان مصرف کننده مت‌آفتامین مراجعه کننده به مراکز ترک اعتیاد در منطقه یک شهر تهران در سال ۱۴۰۱ انجام شد. ۴۵ مرد مصرف کننده مت‌آفتامین وارد مطالعه شدند. مطالعه کنترل شده شرکت‌کنندگان به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و به طور تصادفی در دو گروه آزمایش و یک گروه کنترل (۱۵ نفر در هر گروه) تقسیم شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه پرخاشگری آیزنک و ویلسون (۱۹۷۵) می‌باشد که طی پروتکل‌های درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر اساس پروتکل هیز (۲۰۱۹) و درمان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمجمه ای این ابزار بصورت پیش‌آزمون-پس‌آزمون اجرا گردید. برای ارزیابی تأثیر آموزش از هر دو گروه آزمایش و کنترل پس‌آزمون اخذ گردید. داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS.23 و با روش تحلیل کواریانس چندمتغیری تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد که هر دو درمان بر بهبود پرخاشگری مردان مصرف کننده مت‌آفتامین اثربخش بوده است و به طور معنادار درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد اثربخشی بیشتری در مقایسه با تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه بر کاهش پرخاشگری داشته است. بر مبنای این یافته‌ها میتوان نتیجه گرفت درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد و درمان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمجمه ای بر کاهش پرخاشگری در مردان مصرف کننده مت‌آفتامین تأثیر مثبت دارد. بنابراین، می‌توان گفت که از این برنامه‌ها می‌توان برای کمک به افراد مصرف کننده مت‌آفتامین استفاده کرد.

واژگان کلیدی

تلفن‌های هوشمند
آسیب‌زننده، برون‌سازی
مشکلات، خودکنترلی،
نوجوانان خودآزار، خود
آزاری

مقدمه

فرا تحلیل مطالعات انجام شده در ایران نیز نشان می دهد که استفاده از مت‌آفتمین در جمعیت عمومی و دانش آموزان دانشگاه و دبیرستان بیشتر از ۱ درصد است. همچنین نسبت افراد مصرف کننده مت‌آفتمین در میان مراجعه کنندگان به مراکز درمانی وابستگی به مواد در ایران افزایش یافته است (شادلو، امین اسماعیلی و هفت برادران، ۲۰۱۷).

بر اساس ادبیات پژوهشی، حدود ۹۰ درصد مبتلایان به اختلالات مرتبط با مواد، یک یا چند اختلال روان پزشکی دیگر نیز دارند که مهمترین آنها شامل اختلالات خلقی می باشد. اختلالات خلقی در سوء مصرف کنندگان مواد، بیش از ۴ / ۷ برابر بیشتر از جمعیت عادی رخ می دهد (کانر، بریدگه، داویدسون، ۲۰۱۹). این میزان بالای هم آیندی اختلالات خلقی با سوء مصرف مواد درخور توجه می باشد، زیرا شواهد متعدد نشان می دهد که سوء مصرف کنندگان پرخاشگر، افسرده و مضطرب به طور معنی داری بیش از سوء مصرف کنندگان غیر افسرده و مضطرب درمان خود را قطع کرده و به مصرف مجدد مواد برمی گردند (توللیور، آنتون، ۲۰۱۵).

پژوهشها نشان می دهد در درمان و پیشگیری از مصرف، حالت های هیجانی منفی از جمله پرخاشگری، افسردگی، اضطراب و استرس را در پی دارد، فرد مصرف کننده در پی کاهش این نشانه ها مجدد به سمت مصرف مواد رو می آورد به همین دلیل اختلالات روانی همراه از مهمترین عوامل خطر اصلی عود می باشند (مارلات، بون، چاولا، ویتکیویتز، ۲۰۰۸؛ احمدی و همکاران ۲۰۲۳). در بررسی سبب شناسی سوء مصرف مواد و عود رفتارهای اجباری محققان و نظریه پردازان مختلف، نشخوار فکری، سوگیری نسبت به نشانه های مواد، نقص مهارت های مقابله ای و خلاء معنوی را عنوان نموده اند (بلوم، ۲۰۱۵). افزون بر این، شواهد علمی نشان می دهد اعتیاد به مت‌آفتمین با جرم، جنایت و چالش های قانونی (مک کتین، بودن و فولدز، ۲۰۲۰) و افزایش پرخاشگری (کیپرس، ورکز و وندن برینک، ۲۰۲۰)

اعتیاد، مشکلی جهانی و فراگیر است، چنانکه هر روز بر شمار قربانیان آن افزوده می شود (کمینگا، ۲۰۱۹). طبق گزارش دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد (UNODC) در سال ۲۰۱۸ مرگ و میر ناشی از اعتیاد در زنان و مردان حتی کودکان در چند سال اخیر رو به افزایش گذاشته و عامل مهمی در ابتلا به اچ آی وی (HIV) محسوب گردیده است (وایت، ۲۰۱۹). وابستگی و سوء مصرف مواد افیونی در مراحل پیشرفته تر و به خصوص مواد محرک از جمله مصرف شیشه، همراه با مخاطرات بسیاری برای فرد، خانواده فرد مصرف کننده و جامعه می باشد (سایکیا، داس و برمن، ۲۰۱۹). بسیاری از معتادان به داروهای محرک از جمله شیشه قادر نیستند علی رغم درمان های مختلف به وضعیت پرهیز مداوم دست یابند و در صورت نبود درمانی محافظت کننده ناگزیر به ادامه حیاتی خواهند بود که تا آخر عمر تنها حول محور تهیه و مصرف مواد دور می زند (جاواید، ظفر و یقبل، ۲۰۱۹).

طبق برآوردها تخمین زده می شود که سی و پنج میلیون نفر در سراسر جهان مت‌آفتمین مصرف می کنند (سایکیا، داس و برمن، ۲۰۱۹). طبق آمارهای غیر رسمی مصرف مت‌آفتمین در ایران در جایگاه دوم یا سوم پرمصرف ترین مواد مورد سوء مصرف قرار گرفته است (پیرنیا، منصور، حاج صادقی و رحمانی، ۱۳۹۸). اعتیاد با وابستگی به مواد که در تقسیم بندی های روان پزشکی تحت عنوان اختلالات مرتبط با مواد تعریف شده است، به عنوان دومین اختلال شایع روانی محسوب می شود (روس، فوچتمان و بوکستین، ۲۰۱۹). مت‌آفتمین ماده ای اعتیاد آور و محرک سیستم عصبی مرکزی است که شیوع مصرف ۱۲ ماه گذشته این ماده در جهان، ۳۵ میلیون نفر است (سان-سوسلو، سالونر و سرانو، ۲۰۲۰). افزون بر این، شواهد و یافته های همه گیری شناسی مبین آن است که اعتیاد به مت‌آفتمین در سراسر جهان در حال افزایش است و نشان دهنده یک چالش جدی در آسیب های جسمی، روانی و اجتماعی است (گابریلیک، اسکار توییت و نچانسکا، ۲۰۲۰).

رویکردهای عصب شناختی رشد و توسعه یافته اند. یکی از این رویکردها، درمان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمجمه ای است که اثربخشی آن در برخی از زمینه‌ها مورد تأیید قرار گرفته است (کلارک، ۲۰۲۰). درمان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمجمه ای یک فناوری نورومودولاتوری (انتقال دهنده‌های عصبی که بصورت مستقیم، گیرنده‌ها را فعال نمی‌نمایند ولی قابلیت افزایش واکنش‌های مهاری از طریق انتقال دهنده‌های عصبی را دارند) است که یک جریان DC با شدت پایین را به مناطق قشری مغز هدایت می‌نماید که منجر به تحریک یا مهار اقدامات عصبی بصورت خودانگیخته می‌گردد (تیر، ۲۰۱۷). در دهه اخیر سازوکارهای فیزیولوژیک این فناوری بررسی شده است (گیلام، آبند و گرویتچ، ۲۰۱۸). همچنین، شواهد محکمی بر اثربخشی این روش در بهبود پرخاشگری وجود دارد (برای مثال خسرویان، ۲۰۱۸، علیزاده و همکاران، ۱۳۹۸). شواهد اندکی در مورد مقایسه اثربخشی این رویکردها به منظور هزینه اثربخش بودن رویکردهای مورد استفاده توسط درمان گرن وجود دارد. از این رو، سوال اصلی مطرح در این پژوهش از این قرار است که آیا درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد و تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه در بهبود پرخاشگری افراد مردان مصرف کننده مت‌آفتماین اثربخش است؟

روش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش آزمایشی با طرح پیش‌آزمون پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه مردان مراجعه کننده به کلینیک‌های ترک اعتیاد منطقه یک شهر تهران بود. از بین جامعه فوق تعداد ۴۵ نفر به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و به‌طور تصادفی در سه گروه، تعداد ۱۵ نفر در هر گروه آزمایشی و تعداد ۱۵ نفر در گروه کنترل جایگزین شدند. برای تعیین حجم نمونه پژوهش، از قاعده‌ای که گال، بورگ و گال (۲۰۱۴) گزارش کرده‌اند، استفاده شد که طبق آن برای پژوهش‌های آزمایشی و شبه آزمایشی، تعداد ۱۵ نفر برای هر یک از گروه‌های آزمایش و کنترل پیشنهاد شده

همراه است. یکی از چالشات جدی افراد مصرف کننده مت‌آفتماین، عدم توانایی در کنترل پرخاشگری است (هافمن، جاکوبز و دنیس، ۲۰۲۰). پرخاشگری مسئله‌ای مهم و متداول در حوزه آسیب شناسی روانی میباشد (میادیچ، شری بوری، دوئانی، ۲۰۲۰). پرخاشگری واکنش‌هایی هستند که در شرایط مختلف از قبیل سرخوردگی‌های حقیقی یا توهمی، کوچک شماری‌ها، بی عدالتی‌ها و آسیب‌ها، پدیدار می‌گردند و امکان دارد منتهی به واکنش‌های غیراختیاری از قبیل افزایش ناگهانی ضربان قلب، فشار خون و یا قندخون گردد. ادبیات پژوهشی نشان می‌دهد که رفتار خشونت آمیز و پرخاشگری می‌تواند عواقب نامطلوبی همچون چالشات جسمانی و روان‌شناختی (جوهرت، والش و ادواردز، ۲۰۲۱)، ارتکاب جرم (کالمی، میکوپولوس و افساتیبو، ۲۰۱۹) و چالشات زناشویی (ویلر، کرپلمن و یورگاسون، ۲۰۱۹) را به وجود آورد.

با توجه به اهمیت کنترل پرخاشگری در افراد مصرف کننده مت‌آفتماین، شناسایی رویکردهای درمانی اثربخش در این زمینه بسیار سودمند خواهد بود. یکی از رویکردهای روان درمانی نوظهور که در کمک به حل چالشات روان شناختی افراد مبتلا به اختلال مصرف مواد مدنظر روان‌کاوان بوده است، درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد است (اوساجی، اوجیما و احمد، ۲۰۲۰). این رویکرد از راهبردهای ذهن آگاهی و پذیرش به منظور ایجاد انعطاف پذیری روان شناختی بهره می‌گیرد (سمیستر و همکاران، ۲۰۱۸). در واقع، هدف از درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد انعطاف پذیری روان شناختی می‌باشد که به دنبال خود عمل معنادار و مؤثر را به دنبال دارد (اونگ، لی و توهیگ، ۲۰۱۸).

با توجه به تکیه درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر انعطاف پذیری روان شناختی به نظر می‌رسد این رویکرد برای بهبود پرخاشگری اثربخش باشد. برخی از مطالعات موجود در ادبیات پژوهشی نیز اثربخشی این روش را بر بهبود پرخاشگری تأکید قرار داده‌اند. علاوه بر این، در سال‌های اخیر به منظور دستیابی به نتایج درمانی اثربخش،

به این منظور پس از انتخاب ۴۵ مرد مصرف کننده مت آمفتامین و جایگزینی آنان به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش (۱۵ نفر) و یک گروه کنترل (۱۵ نفر)، همه آزمودنی‌ها به پرسشنامه پرخاشگری پاسخ دادند. جلسات مداخله ای درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد به صورت گروهی (به مدت ۸ جلسه ۹۰ دقیقه ای) و در تحریک الکتریکی مغز از رو جمجمه به صورت انفرادی در بین اعضای گروه آزمایش اجرا شد؛ لیکن افراد گروه کنترل در هیچ درمانی شرکت داده نشدند. در پایان برنامه مداخله‌ای، همه آزمودنی‌های دو گروه آزمایشی و کنترل دوباره به آزمون‌های فوق به‌عنوان پس‌آزمون پاسخ دادند. تمام ملاحظات اخلاقی در این مطالعه رعایت شد. آزمودنی‌ها از اهداف و قواعد تحقیق مطلع شدند و نگرش‌ها و نظرات آن‌ها رعایت شد. همه آزمودنی‌ها در هر مرحله مجاز به انصراف از تحقیق بودند. همچنین گروه کنترل پس از مطالعه فرصت دریافت جلسات درمان را داشتند. همه شرکت کنندگان با رضایت به سؤالات پاسخ دادند و اطمینان یافتند که داده‌ها به طور کلی تجزیه و تحلیل خواهند شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل کوواریانس چند متغیره استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۳ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در زیر، توضیحات مربوط به هر یک از مداخله‌ها به تفصیل ارائه شده است.

است. ملاک‌های ورود به مطالعه عبارت بودند از: سابقه اعتیاد به مت آمفتامین؛ دامنه سنی ۱۸-۴۵ سال؛ عدم دریافت درمان دارویی؛ رضایت آگاهانه برای مطالعه، توانایی خواندن و نوشتن (جهت تکمیل پرسشنامه‌هایی پژوهش)؛ نمره بالا در پرسشنامه پرخاشگری، و نداشتن سایر اختلالات روانی جدی مانند تیروئید، اسکیزوفرنی، اختلال دوقطبی و همچنین ملاک‌های خروج نیز شامل وابستگی همزمان با مواد اعتیادآور دیگر (به‌استثنا سیگار)؛ مصرف مجدد مواد در طول دوره درمان یا مداخله؛ سابقه تشنج یا صرع؛ سابقه بیماری قلبی یا وجود باطری در قلب؛ ایمپلنت یا پروتز (از نوع فلز) در ناحیه سر یا گردن؛ سابقه ضربه به سر، تومور مغزی و جراحی مغز؛ دریافت خدمات روان شناختی خارج از این مطالعه به صورت همزمان با جلسات پژوهش حاضر؛ عدم حضور در جلسات درمان (بیش از دو جلسه متوالی) درمانی بود.

روش اجرا: برای انجام پژوهش، به کلینیک‌های ترک اعتیاد منطقه یک شهر تهران مراجعه شد و از افراد مصرف کننده مت آمفتامین که تحت درمان و واجد شرایط بودند، دعوت به عمل آمد. غربالگری شامل مصاحبه با ۱۲۴ مرد مصرف کننده مت آمفتامین و انتخاب ۴۵ مورد برای شرکت در جلسات آموزشی هفتگی (N=۱۵، در هر گروه) بود. پروتکل درمانی در مرکز آوای احسان توسط نویسنده اول اجرا شد.

جدول ۱- محتوای جلسات درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر اساس پروتکل هایز (۲۰۱۹)

جلسه	محتوای جلسات درمان پذیرش و تعهد
جلسه اول	موضوع جلسه: فهم کامل ماهیت بیماری دیابت و شناخت راهبردهای مقابله با آن. محتوای جلسه: معارفه تک تک اعضا، تشریح قوانین و قواعد مشاوره گروهی توسط گروه، تعیین اهداف زیربنایی، تعیین کوشش‌های قبلی مراجعین، استعاره ببر گرسنه، معرفی سیستم کنترل ناکارآمد به مراجعین، یادآوری این که کنترل خود مشکل ساز است، تکالیف خانگی: در چه موقعیت‌هایی دچار پرخاشگری می‌شوم؟ چگونه تاب آوری من بهم می‌ریزد؟ چگونه می‌توانم در برابر مشکلات تاب آوری داشته باشم؟
جلسه دوم	موضوع جلسه: کنترل به عنوان یک مشکل و کنترل رویدادهای شخصی. محتوای جلسه: ارائه استعاره مرد در گودال، استعاره کیک شکلاتی، توجه به اشتیاق مراجع، تکالیف خانگی: برگه پرخاشگری ذهن آگاه
جلسه سوم	موضوع جلسه: پرداختن به تجربه مراجع و تقویت و بازشناسی او از این موضوع که کنترل خود معضل است. محتوای جلسه: استعاره طناب کشی با گول، استعاره دروغ سنج، تاکید بر اهمیت ارتقا و پرورش ذهن آگاهی. تکالیف خانگی: برگه عملکرد پرخاشگری چیست؟
جلسه چهارم	موضوع جلسه: ایجاد یک جهت گیری برای توسعه مهارت‌های ذهن آگاهی به عنوان جایگزینی برای پرخاشگری و معرفی مفهوم. محتوای جلسه: استعاره پلیگراف، تمرین استعاره شیر، شیر، شیر، اشتیاق به عنوان جایگزینی برای کنترل استعاره دو مقیاس،

¹. Hayes

دستورالعمل مربوط به اشتیاق، هیجان‌ها شفاف در مقابل هیجان‌ها مبهم، معرفی ذهن آگاهی از طریق تمرین نفس کشیدن به طور ذهن آگاه، تکلیف خانگی: ادامه تمرین ذهن آگاهی	
جلسه پنجم	موضوع جلسه: معرفی اهمیت ارزش‌ها، چگونگی تمایز آن‌ها از اهداف و تعیین اهداف رفتاری ساده، به منظور رسیدن به ارزش‌های مشخص. محتوای جلسه: معرفی ارزش‌ها، بحث در خصوص ارتباط بین اهداف و ارزش‌ها، انتخاب ارزش‌ها، انتخاب‌ها در مقابل قضاوت‌ها/تصمیم‌ها، شناسایی یک عمل با ارزش هدف رفتاری (جهت انجام در طول هفته). تکلیف خانگی: ارائه برگه شناسایی ارزش‌ها، انجام یک عمل با ارزش
جلسه ششم	موضوع جلسه: تداوم ایجاد جهت‌گیری نسبت به ذهن آگاهی و ارائه شیوه‌های عملی برای پرورش گسلش. محتوای جلسه: شناسایی ارزش‌ها، استفاده از استعاره سنگ قبر، دستورالعمل مهارت‌های ذهن آگاهی، تمرین افزایش ذهن آگاهی، تکلیف خانگی: شناسایی یک عمل با ارزش هدف رفتاری جهت انجام در طول هفته
جلسه هفتم	موضوع جلسه: توجه به عملکرد هیجان‌ها، عادت به اجتناب رفتاری و تمایز بین هیجان‌ها واضح و مبهم، محتوای جلسه: دستورالعمل و مباحثه در مورد عملکرد هیجان‌ها، دستورالعمل کنترل چرخه هیجانی، اجتناب هیجانی، استعاره اجاق داغ، هیجان‌ها واضح در مقابل هیجان‌ها مبهم. تکلیف خانگی: تمرین ذهن آگاهی، شناسایی یک عمل با ارزش، تعیین هدف رفتاری در هفته
جلسه هشتم	موضوع جلسه: ارائه ایده تعهد به عنوان ابزاری برای حرکت به سوی اهداف مشخص و تقویت انتخاب‌ها جهت رسیدن به آن اهداف، محتوای جلسه: تعهد به عنوان یک فرآیند، شناسایی گام‌های عملیاتی اهداف کوچک‌تر در خدمت اهداف بزرگ‌تر، ارائه استعاره باغداری، موانع رسیدن به اهداف و اشتیاق‌ها جهت پذیرش آنها، استعاره حباب در جاده، استعاره مسافران در اتوبوس، استعاره صعود به قله، شناسایی یک عمل با ارزش هدف رفتاری برای انجام در طول هفته، تکلیف خانگی: انجام یک عمل با ارزش مشخص

درمان تقریباً ۲۰ دقیقه به طول انجامید. فاصله زمانی بین جلسات ۴۸ ساعت بود. لازم به ذکر است با توجه به حساسیت‌های موجود، در اجرای مداخله tDCS دانشجویان دستیار بوده و بر پروسه کار نظارت داشت. اجرای جلسات توسط یک متخصص روان‌پزشکی آموزش دیده و در مرکز خدمات روان‌شناسی و مشاوره آوای احسان برگزار شد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه پرخاشگری: در این پژوهش برای اندازه‌گیری پرخاشگری از مقیاس پرخاشگری آیزنک و ویلسون (۱۹۷۵) استفاده شد. این پرسشنامه دارای ۳۰ گویه است. پاسخ به هر سوال به صورت سه گزینه ای بله، خیر و نمی‌دانم می‌باشد. ۲۰ گویه در قالب پاسخ مثبت و ۱۰ گویه در قالب پاسخ منفی سازمان دهی شده‌است. نمره بیشینه در این آزمون ۶۰ و نمره کمینه آن صفر می‌باشد. کنیازف و همکاران (۲۰۰۴) در برآورد همسانی درونی میزان آلفای کرونباخ این مقیاس را ۰/۸۹ گزارش کردند. در ایران نیز موسوی مقدم و همکاران (۲۰۱۵) اعتبار پرسشنامه فوق را ۰/۷۹ گزارش نمودند. در این پژوهش، نمره کل ضریب آلفای کرونباخ مقیاس پرسشنامه پرخاشگری برای حجم نمونه نمونه (N=۴۵) ۰/۸۲ به دست آمده است. با توجه به اینکه آلفای کرونباخ مقیاس مذکور بیشتر از ۰/۷ است نشان

درمان تحریک الکتریکی مغز از رو مجمه (tDCS) روشی غیرتهاجمی است که طی آن جریان مستقیم ضعیفی (۱ تا ۴ میلی آمپر) بر پوست سر وارد شده و با استفاده از آن تغییرات بلندمدت در قطبیت قشر مغز در پی دپلاریزاسیون و هیپرپلاریزاسیون نوروها و تأثیر بر گیرنده‌های عصبی ایجاد می‌شود. شیوه مداخله به گونه‌ای است که در صورت تحریک با قطب آند (قطب منفی یا الکتروود مشکی وسط پیشانی) منجر به دپلاریزاسیون و افزایش فعالیت نورونی می‌شود و با قطب کاتد (قطب مثبت یا الکتروود قرمز سمت چپ مجمه) منجر به هیپرپلاریزاسیون و کاهش فعالیت نورونی می‌شود. در پژوهش حاضر بر اساس نظام‌بندی طبقه‌بندی بین المللی ۱۰-۲۰، الکتروود آند بر روی قشر پشتی جانبی پیش‌پیشانی مغز سمت چپ (F۳) قرار گرفت و جریان الکتریکی با شدت ۲ میلی‌آمپر به مدت ۲۰ دقیقه اعمال گردید. این ناحیه برای هیجان‌های ناخوشایند همچون پرخاشگری و تاب‌آوری و تاب‌آوری موثر شناخته شده است (ذوقی پایدار و همکاران، ۱۴۰۰؛ خسروی‌ان، ۲۰۱۸). الکتروودهای مورد استفاده در اندازه ۴×۴ بودند و برای برقراری اتصال مناسب بین الکتروود و مجمه از خیس کردن الکتروود با آب نمک و گرم‌های مخصوص استفاده شد. تعداد این جلسات درمانی ۱۰ جلسه بود که هر جلسه

می‌دهد مقیاس پرسشنامه پرخاشگری از اعتبار بالایی برخوردار است.

یافته‌ها

از ترک مصرف مت‌آمفتامین به تفکیک گروه‌های مورد بررسی نشان داد اکثر افراد در گروه‌های مورد بررسی، بین ۱۳ تا ۲۴ ماه سابقه مصرف مت‌آمفتامین داشتند. به منظور سنجش هم‌تا بودن دو گروه از نظر مدت زمان مصرف قبل از ترک مصرف مت‌آمفتامین از آزمون کای اسکوئر استفاده شد. نتایج نشان داد بین گروه‌ها تفاوت معناداری وجود ندارد ($X^2=2/039$; $P=0/916$).

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه در پژوهش، ۱۰ نفر ۱۸-۲۵ ساله، ۲۰ نفر (۳۵ درصد) ۲۵-۳۵ ساله و ۱۵ نفر ۳۵-۴۸ ساله بودند. در نمونه آماری پژوهش، ۱۳ از افراد شرکت کننده در پژوهش، تحصیلات زیر دیپلم، ۲۸ نفر دیپلم و فوق دیپلم و ۵ نفر لیسانس داشتند. همچنین اطلاعات مربوط به متغیر مدت زمان مصرف قبل

گواه	تحریک الکتریکی مغز		درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد		گروه	متغیر
	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۱۰/۸۷	۵۹/۱۳	۶/۱۵	۵۴/۹۳	۱۱/۵۲	۵۸/۲۷	پیش‌آزمون
۹/۷۲	۵۸/۴۰	۵/۰۹	۵۰/۳۳	۹/۲۷	۵۰/۱۳	پس‌آزمون

پرخاشگری در دو گروه نرمال است. همچنین نتایج آزمون لوین برای بررسی تساوی واریانس خطای متغیر پرخاشگری در این پژوهش نشان داد چون سطح معناداری آماره F از ۰/۰۵ بیشتر است، بنابراین، می‌توان اینگونه ذکر کرد که واریانس خطای گروه‌ها با یکدیگر مساوی است و فاقد اختلاف می‌باشند. از پیش نیازهای تحلیل کوواریانس، همگنی شیب رگرسیون است که نتایج آن نشان داد، سطح معناداری مقدار F تعامل همپراش برای متغیر پرخاشگری از ۰/۰۵ بیشتر است که معنادار نمی‌باشد و می‌توان این گونه مطرح کرد که فرض صفر رد نشده است و پیش فرض همگنی شیب رگرسیون برقرار می‌باشد. در نتیجه با توجه به اینکه پیش فرض‌های مربوط به توزیع آزمون پارامتری برقرار می‌باشد، جهت آزمون فرضیه پژوهش می‌توان از آزمون تحلیل کوواریانس تک متغیره استفاده کرد.

در جدول ۲ میانگین و انحراف معیار متغیر پرخاشگری به تفکیک سه گروه ارائه شده است. نتایج مبین آن است در مرحله پس آزمون میانگین متغیر پرخاشگری در اعضای گروه درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد و تحریک الکتریکی مغز کاهش یافته است؛ اما این تغییر برای گروه گواه محسوس نبوده است. به منظور بررسی اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد در بهبود پرخاشگری افراد مردان مصرف کننده مت‌آمفتامین، از آزمون تحلیل کوواریانس تک متغیره استفاده شد. استفاده از این آزمون مستلزم برآورده شدن پیش فرض‌هایی است که پیش از تحلیل استنباطی مورد بررسی قرار گرفتند. قبل از هرگونه آزمونی که با فرض نرمال بودن داده‌ها صورت می‌گیرد، باید آزمون نرمال بودن صورت گیرد. بر این اساس، برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شد. نتایج نشان داد توزیع متغیر

متغیر	منبع	درجه آزادی	میانگین مجزورات	آماره F	سطح معناداری	اندازه اثر
	پیش‌آزمون	۱	۲۲۹۸/۷۳۸	۴۱۴/۰۱۰	۰/۰۰۰	

۰/۷۵۳	۰/۰۰۰ ^{oo}	۷۹/۰۹۹	۴۳۹/۱۸۵	۱	گروه	پرخاشگری
			۵/۵۵۲	۲۶	خطا	

قرار گرفتند. قبل از هرگونه آزمونی که با فرض نرمال بودن داده‌ها صورت می‌گیرد، باید آزمون نرمال بودن صورت گیرد. بر این اساس، برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده می‌شود. نتایج به دست آمده نشان داد که توزیع متغیر پرخاشگری در دو گروه نرمال است. همچنین نتایج آزمون لوین برای بررسی تساوی واریانس خطای متغیر پرخاشگری در این پژوهش را نشان داد از آنجا که سطح معناداری آماره F از ۰/۰۵ بیشتر است، بنابراین، می‌توان اینگونه ذکر کرد که واریانس خطای گروه‌ها با یکدیگر مساوی است و فاقد اختلاف می‌باشند. در نتیجه با توجه به اینکه پیش‌فرض‌های مربوط به توزیع آزمون پارامتری برقرار می‌باشد، جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش می‌توان آزمون پارامتری را بکار گرفت.

با توجه به نتایج مندرج در جدول ۳، مقدار F تأثیر متغیر مستقل (درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد) بر متغیر پرخاشگری معنادار شده است ($P < 0/01$). بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر بهبود پرخاشگری افراد مردان مصرف کننده مت‌آمفتامین تأثیر دارد. همچنین، میزان اندازه اثر (مجذور اتا) بیانگر آن است که تغییرات نمرات گروه‌ها در متغیر پرخاشگری به اندازه ۰/۷۵۳ درصد ناشی از اجرای متغیر مستقل (درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد) بوده است. به منظور بررسی اثربخشی تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه در بهبود پرخاشگری افراد مردان مصرف کننده مت‌آمفتامین، از آزمون تحلیل کوواریانس تک متغیره استفاده شد. استفاده از این آزمون مستلزم برآورده شدن پیش فرض‌هایی است که پیش از تحلیل استنباطی مورد بررسی

جدول ۴: نتایج تحلیل کوواریانس تک متغیره						
متغیر	منبع	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	سطح معناداری	اندازه اثر
	پیش‌آزمون	۱	۱۵۹۸/۳۹۴	۴۸۷/۴۲۹		
پرخاشگری	گروه	۱	۱۴۱/۶۷۴	۴۳/۲۰۳	۰/۰۰۰ ^{oo}	۰/۶۱۵
	خطا	۱	۳/۲۷۹			

معنادار استفاده شد. نتایج آزمون لوین برای بررسی تساوی واریانس خطای متغیر پرخاشگری در این پژوهش را نشان می‌دهد. از آنجا که سطح معناداری آماره F از ۰/۰۵ بیشتر است، بنابراین، می‌توان اینگونه ذکر کرد که واریانس خطای گروه‌ها با یکدیگر مساوی است و فاقد اختلاف می‌باشند. به منظور مقایسه اثربخشی مداخله‌ها بر پرخاشگری، از آزمون حداقل تفاوت معنادار استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد تفاوت هر دو مداخله نسبت به گروه گواه معنادار شده است که بیانگر اثربخش بودن هر یک از مداخله‌ها می‌باشد. افزون بر این، درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد اثربخشی بیشتری در مقایسه با تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه بر پرخاشگری دارد.

با توجه به نتایج مندرج در جدول ۴، مقدار F تأثیر متغیر مستقل (تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه) بر متغیر پرخاشگری معنادار شده است ($P < 0/01$). بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت مداخله تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه بر بهبود پرخاشگری افراد مردان مصرف کننده مت‌آمفتامین تأثیر دارد. همچنین، میزان اندازه اثر (مجذور اتا) بیانگر آن است که تغییرات نمرات گروه‌ها در متغیر پرخاشگری به اندازه ۰/۶۱۵ درصد ناشی از اجرای متغیر مستقل (تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه) بوده است. به منظور مقایسه اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد و تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه در بهبود پرخاشگری افراد مردان مصرف کننده مت‌آمفتامین از آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیره و آزمون حداقل تفاوت

جدول ۵: آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیره و حداقل تفاوت معنادار برای مقایسه اثربخشی متغیرها						
متغیر	آماره F	معناداری	گروه مرجع	گروه مقایسه	تفاوت میانگین	معناداری
پرخاشگری	۴۵/۵۶۶	۰/۰۰۱	ACT	tDCS	-۳/۱۳۸	۰/۰۰۱
				گواه	-۷/۸۱۱	۰/۰۰۱
			tDCS	ACT	۳/۱۳۸	۰/۰۰۱
				گواه	-۴/۶۷۳	۰/۰۰۱

بحث و نتیجه گیری

این مطالعه با هدف بررسی مقایسه اثربخشی درمان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمجمه ای با درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر پرخاشگری مردان مصرف کننده متآمفتامین طراحی و اجرا گردید. نتایج به دست آمده از پژوهش نشان داد که هر دو درمان موثر بودند اما درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد اثربخشی بیشتری بر کاهش پرخاشگری افراد مردان مصرف کننده متآمفتامین داشت.

یافته اول پژوهش حاضر حاکی از اثر بخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر کاهش پرخاشگری مردان مصرف کننده متآمفتامین بود. بر اساس مرور ادبیات تحقیق در زمینه اثربخشی این رویکرد درمانی یافته های پژوهش های یوان و همکاران (۲۰۲۴)، رهنمازاده و همکاران (۲۰۲۴) جیون، جونگان و جانون^۱ (۲۰۲۰)، دوناهو، سانتانلو، مارسینگلیو^۲ (۲۰۱۷) همسو با نتایج پژوهش حاضر میباشند.

در تبیین یافته های پژوهش حاضر می توان گفت هدف درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد ایجاد آگاهی و پذیرش افکار، عواطف و احساسات از طریق تمرین ذهن آگاهی و استفاده از مهارت های ذهن آگاهی به عنوان یک راهبرد مقابله ای در مواجهه شدن با موقعیت های ایجاد کننده پرخاشگری در فرد می باشد (اوساجی، اوجیمبا و احمد ۲۰۲۰). کاربرد مهارت های ذهن آگاهی یکی از ابزارهای اصلی ارتقاء آگاهی و پذیرش واکنش های روان شناختی و

فیزیولوژیکی موثر در کاهش پرخاشگری در مردان مصرف کننده متآمفتامین می باشد.

ذهن آگاهی این امکان را برای افراد فراهم می سازد که به جای پرخاشگری، با استفاده از خود مشاهده گری و پذیرش بدون قضاوت و مواجهه شدن با هیجانات، تعادل هیجانی را برقرار و الگوهای عادت را که قضاوت و ادراک را مختل می کنند کاهش دهد (اونگ، لی و توهیگ، ۲۰۱۸). ذهن آگاهی با ایجاد یک رابطه تمرکز زدایی شده با تجربه های درونی و بیرونی، واکنش پذیری هیجانی را کاهش میدهد و بازگشت به خط پایه را بعد واکنش تسهیل می کنند این مکانیسم ها از نظر مفهومی متضاد با مشکلات اجتناب و درگیری زیاد با هیجانات می باشد که از ویژگی های اصلی آسیب شناسی های مختلف از جمله رفتارهای اجبار و اعتیاد می باشد (سمیستر و همکاران، ۲۰۱۸). سطوح بالای ذهن آگاهی با میزان کمتری از واکنش به افکار منفی و پرخاشگریانه رابطه دارد. شناخت موقعیت های شروع کننده پرخاشگری یکی از مؤلفه های اصلی این درمان می باشد. به بیماران آموزش داده می شود تا سیستمی را برای شناخت نشانه های هشداردهنده اولیه پرخاشگری و افزایش آگاهی از نشانه های مرتبط با آن، مانند افراد و مکان هایی که قبلاً با شروع پرخاشگری ارتباط داشته اند، ایجاد نمایند (اوساجی، اوجیمبا و احمد ۲۰۲۰). افزودن ذهن آگاهی به مهارت های قبلی یک روش جدید پردازش نشانه های مونیته و کنترل واکنش فرد به وابسته های محیطی برای بیمار فراهم می کند. در این روش به بیماران آموزش داده می شود احساسات خوشایند و ناخوشایند، افکار و

2. Donahue, Santanello, Marsiglio

1. Jaewoon, L., Joungan, L., & Junwon, P

ایجاد کرده و به این وسیله فعالیت نورون‌ها را تنظیم می‌کند، بنابراین تحریک فراجمعه ای باعث افزایش این احتمال می‌شود که یک عصب در هنگام تحریک توسط آکسون‌های مجاور (دیگر نورون‌ها) تا دندریتهایش (شاخه‌های ورودی) بسوزد. درمان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمعه ای سلول‌های مغز را با ارسال سیگنال‌های الکتریکی تحریک و فعال می‌کند. تعدیل پایدار تحریک پذیری قشر مغز تولید شده توسط درمان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمعه ای آن را به یک راه حل موثر برای تسهیل توانبخشی و درمان طیف وسیعی از اختلالات عصبی-روانی تبدیل می‌کند. روشی که تحریک عملکرد مغز را تغییر می‌دهد یا باعث دپلاریزه شدن یا هیپرپلاریزه شدن پتانسیل غشای استراحت نورون می‌شود. هنگامی که تحریک مثبت درمان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمعه ای (آندال) ارائه می‌شود، جریان باعث دپلاریزاسیون پتانسیل غشای در حال استراحت می‌شود که تحریک پذیری عصبی را افزایش می‌دهد و امکان شلیک خود به خودی سلول را فراهم می‌کند (تیر، ۲۰۱۷). هنگامی که تحریک منفی درمان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمعه ای (کاتدی) ارائه می‌شود، جریان باعث افزایش قطبی شدن پتانسیل غشای در حال استراحت می‌شود. این امر تحریک پذیری نورون را به دلیل کاهش شلیک خود سلول کاهش می‌دهد. جریان الکتریکی تحریک مستقیم فراجمعه ای، با ارسال جریان مستقیم ثابت و کم از طریق الکترودها عمل می‌کند. هنگامی که این الکترودها در ناحیه مورد نظر قرار می‌گیرند، جریان جریان داخل مغزی را القا می‌کند (گیلام، آبند و گرویتچ، ۲۰۱۸). سپس این جریان، جریان تحریک پذیری عصبی را در ناحیه خاصی که تحریک می‌شود بر اساس نوع تحریک مورد استفاده افزایش یا کاهش می‌دهد. این تغییر تحریک پذیری عصبی منجر به تغییر عملکرد مغز می‌شود که می‌تواند در درمان‌های مختلف استفاده شود. تحریک الکتریکی فراجمعه‌ای موجب کاهش حالت‌های استرس می‌شود، که شامل اضطراب و افسردگی می‌باشد. همچنین

احساسات خود را مشاهده نموده و بدون قضاوت آنها را بپذیرند. چرا که اکثر پژوهش‌ها بر این نکته تاکید دارند که یکی از دلایل پرخاشگری عدم شناخت هیجانات منفی می‌باشد که با آموزش راهکارهای کارآمد و مشخص کردن ماشه چکان‌های مربوط به بروز آنها هیجانات خود را کنترل کند. درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد با اثرگذاری بر علایم روان پریشی می‌تواند روش مداخله ترجیحی به حساب آید (سمیستر وهمکاران، ۲۰۱۸).

همچنین یافته‌های دیگر پژوهش حاضر نشان داد که تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه در بهبود پرخاشگری مردان مصرف کننده مت‌آمفتامین اثربخش است. در رابطه با تحقیقات انجام گرفته در خارج از کشور که همسو با نتایج پژوهش حاضر می‌باشد می‌توان به تحقیقات گیلام، آبند، گرویتچ (۲۰۱۸) اشاره کرد که حاکی از اثر بخشی تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه در کاهش خشم و بود. همچنین در رابطه با تحقیقات انجام گرفته در داخل کشور که همسو با نتایج پژوهش حاضر می‌باشد می‌توان به تحقیقات غلامزاده (۱۴۰۱) و ناز و همکاران (۲۰۲۴) اشاره کرد. تبیینی که برای این فرضیه قابل طرح است این گونه مطرح می‌گردد که درمان تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه روشی غیر تهاجمی است که طی آن جریان مستقیم ضعیفی (۱ تا ۴ میلی آمپر) بر پوست سر وارد شده و با استفاده از آن تغییرات بلندمدت در قطبیت قشر مغز در پی دپلاریزاسیون و هیپرپلاریزاسیون نورون‌ها و تأثیر بر گیرنده‌های عصبی ایجاد می‌شود. شیوه مداخله به گونه‌ای است که در صورت تحریک با قطب آند (قطب منفی یا الکتروود مشکی وسط پیشانی) منجر به دپلاریزاسیون و افزایش فعالیت نورونی می‌شود و با قطب کاتد (قطب مثبت یا الکتروود قرمز سمت چپ جمجمه) منجر به هیپرپلاریزاسیون و کاهش فعالیت نورونی می‌شود؛ به عبارتی در این نوع تحریک الکتریکی نقاطی از سر با استفاده از جریان‌های ضعیف الکتریکی هدف قرار می‌گیرند (کلارک ، ۲۰۲۰). این جریان در نقطه مورد نظر میدان الکتریکی

دهند. همچنین تاکید درمان شناختی رفتاری در طول جلسات درمانی بر اصلاح باورهای نادرست و غیر منطقی، آگاهی از تحریف‌های شناختی و تاثیرات مخرب آن در زندگی روزمره، آموزش مهارت‌های زندگی و رفتاری مناسب، آگاهی از رفتارهای آموخته شده نامناسب، آموزش راهبردهای حل مسئله می‌باشد. که همگی اینها نقش موثری در کاهش پرخاشگری افراد دارد (دیوارکو و همکاران، ۲۰۲۳). در واقع این گونه می‌توان ذکر کرد که درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد از طریق افزایش توانمندی شناختی رفتاری در معنادار در بهزیستی ذهنی آنها نقش مثبت داشته و این امر منجر به افزایش شادکامی و کاهش پرخاشگری آنها میشود. این نتایج را باید مقدماتی در نظر گرفت. محدودیت‌های متعددی احتیاط لازم در تفسیر نتایج را توجیه می‌کند، مانند حجم نمونه کوچک، عدم همگن بودن گروه‌ها و وجود متغیرهای مزاحم مانند انگیزه هدف برنامه ریزی در تأثیرگذاری بر این رویکرد، بنابراین نمی‌توان گفت که نتایج به دست آمده کاملاً تحت تأثیر اجرای رویکردهای مورد نظر است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی برای کنترل اثر انتظار، برنامه‌های شبه درمان (برنامه پلاسیبو) بر روی کنترل اجرا شود. همچنین، پیشنهاد می‌شود از نمونه‌هایی با حجم بزرگتر برای دستیابی به اندازه اثر واقعی برنامه استفاده شود. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران برای بسط یافته‌های این مطالعه، درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد را بر روی بیماران مشابه در سایر مراکز درمانی اجرا کنند.

تقدیر و تشکر

از تمامی کارکنان کلینیک‌های ترک اعتیاد منطقه یک شهر تهران و آزمودنی‌هایی که در به ثمر رسیدن این تحقیق، پژوهشگران را یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

References

مطالعات بسیاری پیرامون درمان موثر افسردگی و اضطراب نشان داده‌است که تحریک الکتریکی فراجمجمه‌ای در کاهش اعتیاد افراد موثر می‌باشد. همچنین این تحریک از طریق تولید تولید نوروترانسمیتر، مغز را مدوله می‌نماید بنابراین با رسیدن فرد به آرامش پرخاشگری نیز در وی کاسته می‌شود (کلارک، ۲۰۲۰).

به منظور مقایسه اثربخشی مداخله‌ها بر پرخاشگری، از آزمون حداقل تفاوت معنادار استفاده شد. نتایج نشان داد تفاوت هر دو مداخله نسبت به گروه گواه معنادار شده‌است که بیانگر اثربخش بودن هر یک از مداخله‌ها می‌باشد. افزون بر این، درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد اثربخشی بیشتری در مقایسه با تحریک الکتریکی مغز از روی جمجمه بر پرخاشگری دارد. در تبیین یافته حاضر میتوان گفت که درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد، نسبت به تحریک الکتریکی به طور موثر تری افراد شرکت کننده را از اتخاذ یک روش و سبک فکری ناکارآمد رها می‌نماید و مهارت انتخاب سبک‌های مختلف فکری را به فرد ارائه می‌نماید (چانگ، ۲۰۲۲). همچنین به شیوه ای بهتر به افراد کمک می‌نماید تا با استفاده از تکنیک‌های مرتبط در خود چرخش ذهنی ایجاد نمایند، و خود را از فشاری که بر آنها تحمیل شده رهایی دهند همچنین می‌توان گفت درمان شناختی رفتاری بطور موثرتری باعث می‌شود افراد از چارچوب رفتارها و افکار فعلی خارج شوند و با استفاده از تکنیک سود و زیان، بازداری قشری اختیاری و استفاده از باورهای مخالف شرایط جدید، گزینه‌های بیشتری را تجربه نمایند. همچنین می‌تواند تجربه‌های جدیدی را در اختیار آنها قرار دهد و دور باطل همیشگی که از نتایج رفتارها و فکرهای خود می‌گرفتند را بشکند (سپا و همکاران، ۲۰۲۳). تا به احتمالات دیگر غیر از پیش دآوری‌های منفی نیز بیندیشند و تعمیم ناکامی‌ها به کل موقعیت‌ها را کاهش

Ahmadi, S. S., & Sharei, A. (2023). A. The relationship between harmful use of mobile phones and emotional-behavioral problems in self-harming adolescents: with the mediation

- of self-control. *Journal of Research in Psychological Health*, 19(3), 1-15.
- Alizadehgoradel, J., Imani, S., Nejati, V., & Fathabadi, J. (2019). Comparing the effectiveness of transcranial Direct Current Stimulation, mindfulness-based substance abuse treatment and combined therapy of these two methods on emotion dysregulation in adolescents with Substance use disorders. *Scientific Quarterly Research on Addiction*, 13(52), 163-182.
- Bawman, S. A (2016). Randomized trial of dual - focused versus single -focused individual therapy for personality disorders and substance dependence. *The Journal of nervous and mental disease* , 199(5), 31-49.
- Calpe-López, C., García-Pardo, M. P., & Aguilar, M. A (2019). Cannabidiol treatment might promote resilience to cocaine and methamphetamine use disorders: a review of possible mechanisms. *Journal of Molecules*, 24(14), 25-38.
- Clarke, P. J., Van Bockstaele, B., Marinovic, W., Howell, J. A., Boyes, M. E., & Notebaert, L (2020). The effects of left DLPFC tDCS on emotion regulation, biased attention, and emotional reactivity to negative content. *Journal of Cognitive, Affective, & Behavioral Neuroscience*, 20(6), 1323-1335.
- Conner, K. R., Bridge, J. A., Davidson, D. J., Pilcher, C., & Brent, D. A. (2019). Metaanalysis of mood and substance use disorders in proximal risk for suicide deaths. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 49(1), 278-292.
- Donahue, J. J., Santanello, A., Marsiglio, M. C., & Van Male, L. M (2017). Acceptance and commitment therapy for anger dysregulation with military veterans: A pilot study. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 47(4), 233-241.
- Gabrhelík, R., Skurtveit, S., Nechanská, B., Handal, M., Mahic, M., & Mravčík, V (2020). Prenatal methamphetamine exposure and adverse neonatal outcomes: a nationwide cohort study. *European Addiction Research*, 1-10.
- Gholamzade Nikjoo, H., Alivandi Vafa, M., Tabatabaei, S. M., & Moheb, N. (2022). Effect of Transcranial Direct Current Stimulation on Impulsivity and Aggression in Elementary School Students With Dyslexia: A Randomized Clinical Trial. *The Scientific Journal of Rehabilitation Medicine*, 11(5), 728-741. doi: 10.32598/SJRM.11.5.9
- Gilam, G., Abend, R., Gurevitch, G., Erdman, A., Baker, H., Ben-Zion, Z., & Hendler, T. (2018). Attenuating anger and aggression with neuromodulation of the vmPFC: a simultaneous tDCS-fMRI study. *Journal of Cortex*, 109(2), 156-170.
- Hanegraaf, L., Arunogiri, S., Hohwy, J., & Verdejo-Garcia, A (2020). Dysfunctional personality beliefs and emotion recognition in individuals with methamphetamine dependence. *Journal of Addictive Behaviors*, 105(6), 106-126.
- Hayes, S. C (2019). Acceptance and commitment therapy: towards a unified model of behavior change. *Journal of World psychiatry*, 18(2), 226-240.
- Hoffman, W. F., Jacobs, M. B., Dennis, L. E., McCready, H. D., Hickok, A. W., Smith, S. B., & Kohno, M (2020). Psychopathy and corticostriatal connectivity: the link to criminal behavior in methamphetamine dependence. *Journal of Frontiers in psychiatry*, 11(3), 90-110.
- Jacob, P., Seshadri, S., Girimaji, S. C., Srinath, S., & Sagar, J. V (2013). Clinical characteristics of aggression in children and adolescents admitted to a tertiary care centre. *Asian journal of psychiatry*, 6(6), 556-559.
- Jaewoon, L., Joungan, L., & Junwon, P (2020). Effects of the Acceptance-Commitment Therapy based Anger CRISIS Management Program on Patients with Schizophrenia: Focusing on Psychological Flexibility and Anger Expression Style. *International journal of crisis & safety*, 4(3), 33-43.
- Javeed, A., Zafar, M. B., Iqbal, M., & Ghauri, S. K. (2019). Correlation between Internet addiction, depression, anxiety and stress among undergraduate medical students in Azad Kashmir. *Pakistan journal of medical sciences*, 35(2), 506.
- Joubert, D., Welsh, K., & Edward, L. J (2021). Validity of the MacDonald triad as a forensic construct: Links with psychopathology and patterns of aggression in sex offenders. *Journal of Legal and Criminological Psychology*, 26(1), 103-116.
- Kalemi, G., Michopoulos, I., Efstathiou, V., Tzeferakos, G., Gkioka, S., Gournellis, R., & Douzenis, A (2019). Self-esteem and aggression in women: differences between female prisoners and women without criminal records. *Journal of Women & Health*, 59(10), 1199-1211.

- Kamminga, J. (2019). States simply do not care: The failure of international securitisation of drug control in Afghanistan. *International Journal of Drug Policy*, 68, 3-8.
- Khosravian, B. (2018). The effect of transcranial direct current stimulation (tDCS) on drug use craving and cognitive self-control of substance abusers.
- Knyazev, G. G., Slobodskaya, H. R., & Wilson, G. D. (2004). Comparison of the construct validity of the Gray-Wilson personality questionnaire and the BIS/BAS scales. *Personality and Individual Differences*, 37(8), 1565-1582.
- Kühn, S., Kugler, D. T., Schmalen, K., Weichenberger, M., Witt, C., & Gallinat, J. (2019). Does playing violent video games cause aggression? A longitudinal intervention study. *Journal of Molecular psychiatry*, 24(8), 1220-1234.
- Kuypers, K. P. C., Verkes, R. J., Van Den Brink, W., Van Amsterdam, J. G. C., & Ramaekers, J. G. (2020). Intoxicated aggression: Do alcohol and stimulants cause dose-related aggression? A review. *Journal of European Neuropsychopharmacology*, 30(4), 114-147.
- Marlatt, G. A., Bowen, S., Chawla, N., & Witkiewitz, K. (2008). Mindfulness-based relapse prevention for substance abusers: Therapist training and therapeutic relationships. *Mindfulness and the therapeutic relationship*, 107-121.
- McKetin, R., Boden, J. M., Foulds, J. A., Najman, J. M., Ali, R., Degenhardt, L & Weatherburn, D (2020). The contribution of methamphetamine use to crime: evidence from Australian longitudinal data. *Journal of Drug and alcohol dependence*, 216(7), 108-130.
- Miadich, S. A., Shrewsbury, A. M., Doane, L. D., Davis, M. C., Clifford, S., & Lemery-Chalfant, K (2020). Children's sleep, impulsivity, and anger: shared genetic etiology and implications for developmental psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(10), 1070-1079.
- Musavi Moghadam, S. R., Arjmandi, S., & Satari, K. (2015). Comparative Evaluation of Between Spiritual Health, Perfectionism and Aggression in Girls and Boys Students (10-13 Years) ILAM. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(6), S6.
- Naz, F., Hussain, D., Ali, H., Raza, Q., & Siddique, F. (2024). Effectiveness of functional electrical stimulation machine in managing neurological diseases-A retrospective study. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 40(2ICON Suppl), S53.
- Ong, C. W., Lee, E. B., & Twohig, M. P (2018). A meta-analysis of dropout rates in acceptance and commitment therapy. *Behaviour research and therapy*, 104(6), 14-33.
- Osaji, J., Ojimba, C., & Ahmed, S (2020). The Use of Acceptance and Commitment Therapy in Substance Use Disorders: A Review of Literature. *Journal of Clinical Medicine Research*, 12(10), 629-642.
- Rahnamazadeh, M., Ehsanpour, F., Nasab, Z. M., Ahangari, Z., & Gayour, A. (2024). Comparison of the effectiveness of dialectical behavior therapy (DBT) and acceptance and commitment based therapy (ACT) on proactiveness, increasing self-esteem, reducing mental ruminations in adolescent boys between 12 and 18 years old in Tehran. *Journal of Adolescent and Youth Psychological Studies (JAYPS)*, 5(3), 129-138.
- Reus, V. I., Fochtmann, L. J., Bukstein, O., Eyler, A. E., Hilty, D. M., Horvitz-Lennon, M., & McIntyre, J. (2019). The American Psychiatric Association Practice Guideline for the Pharmacological Treatment of Patients with Alcohol Use Disorder. *FOCUS, A Journal of the American Psychiatric Association*, 17(2), 158-162.
- Saikia, A. M., Das, J., Barman, P., (2019). Internet addiction and its relationships with depression, anxiety, and stress in urban adolescents of Kamrup District, Assam. *Journal of family & community medicine*, 26(2), 108.
- Shadloo, B., Amin-Esmaeili, M., Haft-Baradaran, M., Noroozi, A., Ghorban-Jahromi, R., & Rahimi-Movaghar, A (2017). Use of amphetamine-type stimulants in the Islamic Republic of Iran, 2004-2015: a review. *Eastern Mediterranean Health Journal*, 23(3), 125-142.
- Simister, H. D., Tkachuk, G. A., Shay, B. L., Vincent, N., Pear, J. J., & Skrabek, R. Q (2018). Randomized controlled trial of online acceptance and commitment therapy for fibromyalgia. *The Journal of Pain*, 19(7), 741-753.
- Sisto, A., Vicinanza, F., Campanozzi, L. L., Ricci, G., Tartaglino, D., & Tambone, V (2019). Towards a transversal definition of psychological resilience: A literature review. *Medicina*, 55(11), 745-462.

- Spidel, A., Lecomte, T., Kealy, D., & Daigneault, I (2018). Acceptance and commitment therapy for psychosis and trauma: Improvement in psychiatric symptoms, emotion regulation, and treatment compliance following a brief group intervention. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 91(2), 248-261.
- Sun-Suslow, N., Saloner, R., Serrano, V., Umlauf, A., Morgan, E. E., Ellis, R. J., Heaton, R. K (2020). Lifetime Methamphetamine Use Disorder and Reported Sleep Quality in Adults Living with HIV. *Journal of AIDS and Behavior*, 5(4), 100-120.
- Thair, H., Holloway, A. L., Newport, R., & Smith, A. D (2017). Transcranial direct current stimulation (tDCS): a beginner's guide for design and implementation. *Journal of Frontiers in neuroscience*, 11(5), 641-660.
- Tolliver, B. K., & Anton, R. F. (2015). Assessment and treatment of mood disorders in the context of substance abuse. *Dialogues in clinical neuroscience*, 17(2), 181.
- Wheeler, B. E., Kerpelman, J. L., & Yorgason, J. B (2019). Economic Hardship, Financial Distress, and Marital Quality: The Role of Relational Aggression. *Journal of Family and Economic Issues*, 40(4), 658-672.
- White, R. (2019). 17 Transnational Environmental Crime. *International and Transnational Crime and Justice*, 103.
- Yuan, J., Zheng, M., Liu, D., & Wang, L. (2024). Effect of acceptance and commitment therapy on emotion regulation in adolescent patients with nonsuicidal self-injury. *Alpha psychiatry*, 25(1), 47.
- zoghiydar, M., hasany khosh, Z., Yar Mohammadi Wasel, M., & Mohagheghi, H. (2022). Comparing of Transcranial Direct Current Stimulation (TDCS) and Methadone Maintenance Treatment(MMT) on Emotion Regulation, Distress Tolerance and Decreased Craving in People with Substance Use Disorder(SUD). *Neuropsychology*, 7(27), 95-109. doi: 10.30473/clpsy.2021.59493.1606